

Sectorkamerrapportage 2016

SECTORKAMER HANDEL

GEDEELD BEELD

Beste lezer,

Het algemeen bestuur SBB heeft ingestemd met de activiteiten van het jaarplan van sectorkamer Handel. Sectorale afspraken over de uitvoering van de wettelijke taken beginnen met een gedeeld beeld over de sector Handel en Mode en de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Met deze sectorkamerrapportage wordt, voortbouwend op een reeds lange traditie van intensieve samenwerking in de sector, een nieuwe stap gezet in het verbinden van beroeps- onderwijs en bedrijfsleven.

SBB faciliteert een goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt doordat bedrijfsleven en onderwijs in de sector- kamers met ondersteuning van de marktsegmenten en thema- adviescommissies resultaatgerichte afspraken kunnen maken over de aansluiting van de vraag van de arbeidsmarkt en het aanbod van opleidingen. Op basis van een eenduidige systematiek ontwikkelt en deelt SBB arbeidsmarkt-, beroepspraktijkvorming en doelmatigheidsinformatie. Deze informatie vormt de basis voor het werk van de Sectorkamer.

Startpunt

Deze sectorkamerrapportage is het startpunt. Nu begint het pas. Met deze rapportage hebben bedrijfsleven en onderwijs een uitgangspunt om gezamenlijk resultaatgerichte afspraken te maken om knelpunten op landelijk, regionaal en (boven)sectoraal niveau op te lossen. Een uitdaging voor alle betrokken partijen.

Wij hopen dat deze sectorkamerrapportage u inspireert hierin te investeren, samen met uw achterban in met name de marktsegmenten.

Met vriendelijke groet,

Fred van der Westerlaken
voorzitter sectorkamer Handel

BANEN VOOR STUDENTEN, VAKMENSEN VOOR NEDERLAND

Deze sectorkamerrapportage is het vertrekpunt voor sectorkamer Handel om afspraken te maken over acties voor onderwijs, bedrijfsleven en SBB. De sectorkamerleden kunnen mede op basis van deze rapportage gegronde keuzes maken over de ontwikkeling van kwalificatiedossiers en keuzedelen, aantal en soort benodigde leerbedrijven op korte en middellange termijn en over het opleidingsaanbod.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inleiding	2
Trends	4
Feiten en cijfers	12
Bijlagen	20
Bronnen	23

Reikwijdte

Deze sectorkamerrapportage maakt deel uit van een set van acht sectorkamerrapportages voor de kamers:

1. Techniek en gebouwde omgeving
2. Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem
3. Zorg, welzijn en sport
4. Handel
5. Ict en creatieve industrie
6. Voedsel, groen en gastvrijheid
7. Zakelijke dienstverlening en veiligheid
8. Specialistisch vakmanschap

Binnen elke sectorkamerrapportage wordt zo mogelijk per marktsegment informatie weergegeven. Deze rapportage biedt leden van de marktsegmenten en de sectorkamer handelingsperspectief voor de uitvoering van de wettelijke taken, zoals deze zijn opgenomen in het jaarplan 2016. Deze rapportage geeft feitelijke informatie en is daarmee een handreiking voor de leden van de sectorkamer bij hun adviezen over:

- bpv-overschotten/tekorten
- onderhoud kwalificatiedossiers, kwalificaties en keuzedelen
- macrodoelmatigheid
- vervolgonderzoek noodzakelijk om een genuanceerder inzicht te krijgen op mogelijke knelpunten in de aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt.

Deze eerste sectorkamerrapportage is kort en bondig geformuleerd. Ze is gebaseerd op diepgaandere informatie. Samen met belanghebbenden wil SBB die informatie systematisch blijven verzamelen, structure-

ren, interpreteren en waarderen. Leden van de sectorkamers en marktsegmenten worden hier uitdrukkelijk bij betrokken, net als onze leerbedrijven, scholen, studenten en de adviseurs praktijkleren in het veld. Dat moet leiden tot een gedetailleerder beeld, meer regionale inkleuring en regelmatige actualisering van feiten, cijfers, trends en ontwikkelingen.

Inhoud en leeswijzer

Deze sectorkamerrapportage bestaat uit drie delen.

Het eerste deel geeft een beschrijving van trends en ontwikkelingen. Het gaat om algemene en sectorkamerspecifieke trends op de gebieden demografie, economie, sociaal-cultureel, technologie, leefomgeving en politiek-juridisch. Trends worden beschreven, voor zover deze relevant zijn voor de aansluiting beroepsonderwijs – bedrijfsleven.

Het tweede deel is een samenvatting van relevante feiten en cijfers over de thema's beroepspraktijkvorming, arbeidsmarkt en doelmatigheid en kwalificeren. De cijfers per kwalificatie en per regio vindt u op www.s-bb.nl/skrbijlage. Deze feiten en cijfers zijn op een toegankelijke wijze te benaderen.

In de bijlagen zijn opgenomen: een begrippenlijst, de lijst met marktsegmenten, kwalificatiedossiers en bijhorende kwalificaties en een overzicht van de gebruikte bronnen.

De sectorkamerrapportages zijn ingedeeld naar de herziene kwalificatiestructuur. De indeling van beroepsopleidingen in marktsegmenten en sectorkamers is leidend. Indelingen in sectoren, branches, beroepen of bedrijven die gehanteerd worden door CBS, UWV, onderzoeksbureaus of brancheorganisaties, wijken hier soms van af. Dat maakt de vergelijking van feiten en cijfers uit verschillende bronnen soms ingewikkeld.

Trends

infcollege
INSTITUT FÜR INFORMATIK

HET BELANG VAN TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

Maatschappelijke trends – dat zijn er misschien wel honderden of duizenden – afhankelijk van het perspectief dat je kiest. In dit deel van de sectorkamerrapportage zoomen we in op trends en ontwikkelingen die voor de aansluiting beroepsonderwijs en bedrijfsleven vragen oproepen. Dan zijn het er nog steeds veel, variërend van ontwikkelingen op het terrein van technologie en demografie tot aan sociale en economische ontwikkelingen.

In de beschrijving van de trends en ontwikkelingen staat relevantie voor de aansluiting beroepsonderwijs – bedrijfsleven steeds centraal. Wij wijzen zo specifiek mogelijk op de betekenis voor het mbo en het bedrijfsleven. Dit betekent niet dat we denken dat onderwijs en bedrijfsleven de enige actoren zijn voor wie deze trends relevant zijn.

De grenzen tussen retail en groothandel vervagen. Dit geldt overigens ook voor de gehele bedrijfskolom¹. Dat is ook terug te zien in de statistieken die zich niet altijd op dezelfde definitie van retail, (internationale) groothandel en mode-industrie en textiel (MITT) baseren.

Demografie

Nederland telt op dit moment 17 miljoen inwoners. Dit aantal groeit de komende jaren nog verder. Naar verwachting zijn er in 2040 17,8 miljoen Nederlanders. De belangrijkste oorzaken van deze bevolkingsgroei zijn de toenemende levensverwachting en migratie.

Er is sprake van ontgroening en vergrijzing; het aantal ouderen neemt toe, terwijl het aantal jongeren licht afneemt de komende jaren. Dit betekent dat de potentiële beroepsbevolking (15 tot 75 jaar) de komende decennia krimpt. De uitstroom van ouderen is groter dan de instroom van jongeren.

In schooljaar 2015-2016 volgen 475.000 studenten een mbo-opleiding. Dit aantal zal de komende jaren licht dalen: tot 470.000 in 2020 en tot 412.000 in 2030^{2,3,4}.

Handel

In de nabije toekomst zijn er evenveel eenpersoons- als meerpersoonshuishoudens. De ontwikkeling van het aantal huishoudens, maar vooral ook de veranderende leeftijdsopbouw van de bevolking, heeft ook zijn weerslag op de detailhandel, in zowel het aanbod van producten als personeel⁵.

In de afgelopen twintig jaar is het aantal bedrijven in Nederland meer dan verdubbeld: van 600.000 in 1996 naar 1.400.000 bedrijven in 2015⁶.

Het aantal vestigingen in de sector Handel in Nederland is ruim 240.000, het aantal banen is in die sector zo'n 1,4 miljoen⁷. Het merendeel (78 procent) van de mensen met een baan in de sector Handel werkt voor een kleine (0-10 werknemers) of middelgrote onderneming (tot 100 werknemers). In de groothandel is 28 procent

van de werkenden vrouw, bij de detailhandel is dat 53 procent⁷.

Economie

De vooruitzichten voor de Nederlandse economie zijn positief⁸. Voor het eerst sinds het uitbreken van de crisis komt de economische groei in 2015 en 2016 uit boven de 2 procent. Dit komt door een stijging van de consumptie, de bedrijfsinvesteringen, de overheidsuitgaven en de export. Het verdere herstel van de huizenmarkt is een belangrijke impuls⁹.

De werkgelegenheid groeit, maar omdat ook het arbeidsaanbod toeneemt is de daling van de werkloosheid beperkt. De groei van de werkgelegenheid wordt bijna geheel gerealiseerd door de marktsector. In de meeste bedrijfssectoren zal het aantal banen groeien. Naar verwachting is de werkgelegenheidstoename het grootst bij uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling (59.000 banen), detailhandel (11.000) en groothandel (9.000). Sectoren met de grootste krimp zijn financiële dienstverlening (-5.000 banen), onderwijs (-3.000) en openbaar bestuur (-2.000)⁹. In 2014 ontstonden in totaal ruim 750.000 vacatures. Van de circa 380.000 vacatures op mbo-niveau waren er ongeveer 140.000 geschikt voor schoolverlaters. In 2016 zal het aantal vacatures dat ontstaat naar verwachting met 6 procent groeien tot in totaal 859.000 vacatures⁹. Economische prognoses gaan gepaard met onzekerheid. Ontwikkelingen van de wereldhandel, het mondiale financiële beleid, en de olieprijs zijn onzeker en hebben gevolgen voor de Nederlandse economie.

Handel

Arbeidsmarktveranderingen worden gestuurd door economische ontwikkelingen. Economische ontwikkelingen zijn op hun beurt nauw verbonden met het vertrouwen van consumenten en producenten. Het toenemende vertrouwen van consumenten en producenten duidt op een verdere economische groei. Zo is het consumentenvertrouwen, na zeven jaar waarin de index aangaf dat huishoudens er economisch gezien slechter voor stonden, nu al zo'n 10 maanden positief. Producenten zijn al een kleine twee jaar positief^{9,10}. De koopkracht van consumenten verbetert in 2016 en dit stimuleert de consumentenbestedingen.

De detailhandel staat al een aantal jaren onder druk, met als zichtbaar resultaat de toenemende leegstand in winkelgebieden. Het totale oppervlak aan winkelruimte was tot 2013 echter nog stijgende. Nederland kent een winkeldichtheid van 570 winkels per 100.000 inwoners¹¹, één van de hoogste winkeldichtheden in Europa. Consequentie is een groeiende leegstand van rond de 7 procent in panden en winkelmeters¹².

Het aantal banen in de detailhandel groeit minder dan voorspeld (11.000), omdat recent een aantal grote winkelketens failliet is gegaan. De prognose voor deze sector is onzekerder dan gewoonlijk. Bovendien verschuift de werkgelegenheid deels naar andere (web) winkels⁹.

Het aantal banen in de internetdetailhandel (inclusief postorderbedrijven) is structureel gegroeid, van 3.300 in 1998 tot 35.600 in 2013. Dat is meer dan 10 keer zo veel. Niettemin zijn er branches in de (winkel-)detailhandel waarin de werkgelegenheid jaarlijks is toegenomen. De supermarkten bieden jaarlijks meer werkgelegenheid net als de verkoop in parfums en cosmetica. In 2013 zijn hier 5.300 banen, ruim een verdubbeling ten opzichte van 1998¹³.

De omzetting van internetverkoop bij webwinkels in 2015 was 17,6 procent. Voor winkels met een online kanaal was die omzetting van internetverkoop zelfs 23 procent¹⁴.

De groothandel leeft weer op. De omzetgroei wordt geraamd op 2,2 procent in 2015 en 3,5 procent in 2016. De groei is het sterkst in de ict- en agrarische groothandel. De drie grote drivers van de groothandel groeien: de export (4,5 procent), investeringen (5,8 procent) en consumptie (1,2 procent).

Het aantal banen in de groothandel zal ook de komende jaren blijven stijgen, al ligt het groeitempo waarschijnlijk lager dan in voorgaande jaren. In 2018 zijn er naar verwachting 500.000 banen, terwijl het aantal zelfstandigen ook toeneemt, met zo'n 5 procent. Het aantal vacatures in de groothandel zal de komende jaren weer licht zal stijgen zodat tussen 2015 en 2018 gemiddeld 50.000 vacatures per jaar ontstaan¹⁵.

In de groothandel wordt een sterke toename van de werkgelegenheid van 1,4 procent voorspeld (2015-2020)¹⁶.

De middenmarkt is aan het verdwijnen. De traditionele onderkant van de markt wordt onder invloed van price/value retailers het nieuwe midden. Door price/value kunnen consumenten winkelen voor lage prijzen in een prettige omgeving. Retailers kunnen niet de hele markt bedienen en moeten kiezen om een price/value retailer of een high-end retailer te zijn. Daarbij speelt ook het recreatief winkelen een rol. Er is behoefte aan vermaak, beleving, storytelling en onthaasting. Het is alleen nog voor de grote spelers mogelijk om zowel de bovenkant als de onderkant van de markt te bedienen¹⁷. Daarnaast ontwikkelt zich een toenemende branchevervaging tussen Horeca en Retail.

Sociaal-cultureel

Het gemiddelde opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking stijgt al jaren. De overheid zet hier ook op in om de goede economische positie in de wereldeconomie te behouden¹⁸. Het aantal banen voor hoogopgeleiden is gegroeid sinds de jaren tachtig en steeds meer hoger opgeleiden komen terecht in banen die voorheen door middelbaar opgeleiden werden ingevuld. Mede door deze verdringing is de werkgelegenheid voor middelbaar opgeleiden gedaald¹⁹.

De Nederlandse arbeidsmarkt verandert snel. Dit vraagt om grote flexibiliteit van de beroepsbevolking en de samenleving. De flexibilisering van de arbeidsmarkt blijkt onder andere uit de sterke toename van alle flexibele contractvormen sinds de crisis. Het aandeel werkenden met een flexibele arbeidsrelatie is toegenomen van 15 procent in 2004 naar bijna 23 procent in 2015. Het aandeel zzp'ers is in deze periode toegenomen van 8 procent naar 12 procent²⁰. De behoefte aan 'kenniswerkers' en 'mensenwerkers' zal toenemen terwijl de behoefte aan routinematige functies, zoals productiewerk, afneemt.

De verwachting is dat voor een goede aansluiting op de arbeidsmarkt een aantal kerncompetenties vereist is: de 21st century skills. Naast geletterdheid in de breedte, zijn dit competenties als samenwerken, creativiteit, ict-geletterdheid, communiceren,

probleemoplossend vermogen, kritisch denken en sociale en culturele vaardigheden. Ook een betrokken, ondernemende en nieuwsgierige houding is in de 21ste eeuw nog steeds essentieel²¹. De vaardigheid om nieuwe informatie op te nemen (te blijven leren) en om zich aan te passen aan veranderende omstandigheden (te blijven vernieuwen) wordt steeds belangrijker¹⁸.

Handel

Consumentengedrag verandert. Er zijn meer consumenten en ze leven langer, ze zijn meer divers en in toenemende mate wonen ze in de stad, ze zijn beter opgeleid en beter geïnformeerd en ze stellen hogere eisen²³.

De invulling van de beroepen wordt anders: meer service verlenen, gastheerschap en inhoudelijke voorlichting van de verkoper aan de klant, en het gebruik van automatisering op de werkvloer zelf. Er komt meer ruimte voor vakmanschap en kennis door een veranderende rol van bedrijfsleiders, zoals klantencontact via het benutten van social media als facebook, evenementen organiseren met de winkeliers in de straat.

Voor de mode en interieurwinkels draait het erom de verblijftijd in de winkel te verlengen door het gezellig te maken, winkelen feestelijk te maken.

Van de mbo-student wordt nu meer gastheerschap verwacht en dat vereist training. Klanten oriënteren zich beter voordat ze gaan kopen, wat meer kennis in de winkel vereist. Een versmelting van offline en online verkoop stelt nieuwe eisen aan de verkoopmedewerker. Ook de gesignaleerde branchevervaging stelt andere eisen aan de verkoopmedewerker.

Er verandert veel in de groothandel. Voorbeelden hiervan zijn: concentratie en centralisatie van processen, minder fysieke vestigingen, langere bedrijfstijden, van one-channel naar multi-channel (online bestellen en fysiek in de winkel door merchandisers), toevoegen van waarde in de keten (door verticale of horizontale integratie). Ook de rol van automatisering en ict verandert: van kassa-automatisering tot het volgen van het product in de keten en

robotisering van magazijnen. Evident is een toenemende focus op risicobeheersing.

Dat heeft ook invloed op de inhoud van functies en het functiegebouw. De werkgelegenheid in de sector Groothandel blijft op peil, maar de kernbezetting in de groothandel wordt beperkter en er worden meer taken en activiteiten geoutsourcet, bijvoorbeeld rond ict. Er is ook sprake van verandering in functies: meer ict, meer automatisering, meer technisch personeel en commercieel technisch talent dat in de huid van de klant kan kruipen, verenigd in één functie. Het functiegebouw schuift omhoog. En er is behoefte aan meer focus op kennis van vreemde talen²³.

Technologie

De technologische ontwikkelingen gaan razendsnel. Er is sprake van een vierde industriële revolutie²⁴, met de opmars van digitalisering en robotisering. Het gaat zowel om de introductie van nieuwe technologie zoals clouddiensten, big data, 3D-printen en robotica, als om het volledig overnemen van productieprocessen door machines²⁴ en digitalisering van complete bedrijfsprocessen en dienstverlening²⁵.

Onzeker is wat het effect van deze steeds verdergaande technologische ontwikkelingen zal zijn op de arbeidsmarkt. Al sinds de industriële revolutie heeft de introductie van nieuwe technologie, bijvoorbeeld computers, gezorgd voor het verdwijnen van banen, maar daar stond steeds het ontstaan van minstens evenveel nieuwe banen tegenover²⁵. In Nederland heeft de inzet van nieuwe technologieën tot dusver niet geleid tot grote aantallen ontslagen²⁶. Wereldwijd verdwijnen de komende vijf jaar naar verwachting netto zo'n vijf miljoen banen²⁷. Door onder andere meer nieuwe toepassingen van robots en kunstmatige intelligentie gaan er in totaal zo'n 7,1 miljoen banen verloren en worden ongeveer 2,1 miljoen nieuwe banen gecreëerd. Vooral in de zorg, de energiesector en de financiële sector gaan naar verwachting veel meer banen verdwijnen dan erbij komen. In de it-sector komen er juist banen bij. De inzet van nieuwe technologieën heeft altijd geleid tot een andere vraag richting onderwijsinstellingen, om het onderwijs beter af te stemmen op de vraag vanuit de arbeidsmarkt²⁶.

Handel

Vooruitgang in informatie- en communicatietechnologie heeft een majeure invloed op het koop- en verkoopgedrag, maar ook op de organisatie van processen in ondernemingen. De technologische mogelijkheden dragen bij aan de branchevervaging.

De wereld is open geworden, consumenten kunnen (online) meer informatie over ondernemers vinden en delen. Deze informatie is niet altijd juist of objectief en bovendien vaak geplaatst door derden. Nieuwe vaardigheden en functies op het gebied van e-commerce en het inzetten van en omgaan met social media worden daarom steeds belangrijker.

Schaalgrootte en kostenreductie eisen effectief gebruik van informatie. Big data en big analytics maken dat mogelijk. De mogelijkheden die big data bieden om consumenten op maat te bedienen kunnen voor ondernemingen het verschil uitmaken. Vestigingsmanagers/bedrijfsleiders moeten dergelijke vaardigheden hebben of ontwikkelen.

Leefomgeving

Het klimaat verandert wereldwijd. De zeewaterspiegel blijft stijgen²⁸. Internationale afspraken stimuleren het gebruik van alternatieve energie en beogen een reductie van het gebruik van fossiele brandstoffen en de emissie van schadelijke stoffen. Afvang en opslag van CO₂ gaan een grote rol spelen. Dat bevordert de ontwikkeling van nieuwe technologieën.

Milieuwetgeving en consumentenvoorkeur leiden tot hogere eisen aan productie en voedselkwaliteit. Innovaties in de mobiliteit zorgen voor zuinigere voertuigen en daardoor meer afgelegde kilometers. Tot 2030 zijn infrastructurele verbeteringen voorzien. Van de groeiende internationale in- en uitvoer profiteren vooral de luchtvaart, het railvervoer en de binnenvaart.

Duurzaamheid en schaarste blijven belangrijke thema's. De voedselvraag zal verdubbelen, tegenover een halvering van beschikbaar landbouwareaal en water²⁹. Schaarste noodzaakt tot meer recycling, efficiënter produceren en duurzaam bouwen.

Ook maatschappelijk verantwoord ondernemen gaat een grotere rol spelen³⁰. Voor Nederland liggen kansen op het gebied van innovatie en export van kennis over water, duurzame chemie, logistiek en energie- en voedselproductie.

Steden groeien en ontwikkelen zich over meerdere kernen. Dat gaat samen met de schaalgrootte van voorzieningen. Dit leidt tot extra productiviteit als bedrijven en arbeidsmarkt zijn geconcentreerd. Er is een toename van het aantal huishoudens, met name eenpersoonshuishoudens. In de steden leidt dit tot een stijgende vraag naar nieuwbouw. Daarbuiten is de uitbreidingsbehoefte minder²⁸. Regionale verschillen zullen hierdoor voorkomen.

Handel

Maatschappelijk verantwoord ondernemen is geen trend, maar de gewoonste zaak van de wereld. Het moet een vanzelfsprekend onderdeel worden in alle processen⁵. Consumenten hechten steeds meer waarde aan maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid³¹. De fashion sector kent wel een grote ecologische footprint. Er wordt een zwaar beroep gedaan op energie- en waterverbruik, zowel in de productie als gedurende de gebruiksfase bij de consument. Nieuwe technologie kan mogelijk een helpende hand bieden. Denk hierbij aan zelfreinigende stoffen of kleding die van kleur kan veranderen. Ook 'smart' kleding, schoenen en accessoires zijn in ontwikkeling³².

Politiek-Juridisch

De verhoudingen tussen lokale, landelijke en Europese politiek veranderen. Gemeenten krijgen meer taken vanuit het Rijk die zij op lokaal niveau moeten uitvoeren en vormgeven. Tegelijk ontstaat meer diversiteit in het politieke landschap. Deze diversiteit aan standpunten en belangen betekent dat continuïteit in beleid op middellange termijn niet langer een vanzelfsprekendheid is. Hoe zich dat de komende jaren verder gaat ontwikkelen staat allerm minst vast, en is sterk afhankelijk van de stabiliteit van regeringen en de vraag hoe het maatschappelijk middenveld zich opstelt³³.

Dit maakt de samenwerking tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven complexer. Het onderwijs verandert voortdurend als gevolg

van beleidsimpulsen en maatschappelijke ontwikkelingen, waar- door de verhouding tussen de overheid en het onderwijsbestel, en vormen van regulering en zelfregulering tussen school en bedrijf steeds inzet zijn van bespreking. Ook in het bedrijfsleven voltrek- ken zich stevige veranderingen als gevolg van marktontwikkelin- gen en innovatie.

Het mbo-stelsel heeft de taak al deze ontwikkelingen op regionaal, sectoraal en landelijk niveau met elkaar te blijven verbinden zodat een optimale aansluiting kan blijven bestaan tussen het beroeps- onderwijs en de arbeidsmarkt.

Het Actieprogramma Focus op vakmanschap biedt hiervoor belang- rijke aangrijpingspunten. Net als de visies die ontwikkeld zijn door onderwijs (mbo2025) en door werkgevers en werknemersorganisa- ties.

Handel

De European Council beschouwt regelgeving als een van de grote drivers achter de sector. Het is belangrijk om kennis te hebben van de regelgeving, van toepassing voor consumenten, milieuwet- geving en afvalmanagement en ontwikkelingen in de regelgeving rondom gezondheid en veiligheid.

Onderwijs

In schooljaar 2015-2016 volgen ruim 43.000 mbo-studenten een opleiding in de sector Handel (groothandel: 10.000, mode: 3.000, retail: 30.000). In de afgelopen vijf jaar is dit aantal nauwelijks ver- anderd. Het marktsegment Groothandel en internationale handel toont een stijging van het aantal studenten vergeleken met vorige jaren (van ongeveer 9.500 naar ruim 10.000). In het marktsegment Mode, interieur, textiel en tapijt stijgt het aantal studenten ge- staag (van 2.805 tot 3.096). Studentenaantallen voor Retail stijgen licht ten opzichte van 2014-2015 (van 30.136 naar 30.608).

Bijna een kwart (23,8 procent) van de studenten in de sectorka- mer Handel volgt de bbl-leerweg. Het aandeel bbl is binnen het marktsegment Groothandel en internationale handel gedaald van 13 procent naar 5 procent, in Mode, interieur, textiel en tapijt komt

bbl nauwelijks voor. Bij Retail is het aandeel bbl gedaald van 42 procent in 2011-2012 naar 32 procent in 2015-2016³⁵.

Arbeidsmarkt

Het aantal vacatures binnen Handel dat geschikt is voor mbo-schoolverlaters is in 2014 ruim 50.000. Voor mode, interieur, textiel en tapijt is dit 1.000, voor retail en voor groothandel en internationale handel ruim 24.000³⁶. Er wordt een sterk stijgende trend verwacht in vacatures voor intercedent en basisedwerker mode. Er is een stevige stijging van het aantal ondernemers in Nederland, vooral zzp'ers³⁴.

Perspectieven

De kans op werk in het verlengde van de opleiding voor recent ge- diplomeerden is zeer divers. Opleidingen met een kleine kans op werk zijn: vestigingsmanager groothandel, basisedwerker mode, en ondernemer retail. Deels komt dit door een relatief gering aan- tal vacatures, anderzijds omdat vacatures in het verlengde van de opleiding niet open staan voor recent gediplomeerden³⁷.

Voor drie opleidingen is de kans op stage 2016 gekwalificeerd als gering: dit zijn vestigingsmanager groothandel, junior stylist en specialist mode/maatkleding³⁸.

Feiten en cijfers

HET BELANG VAN GOEDE FEITEN EN CIJFERS

Met actuele en betrouwbare feiten en cijfers over arbeidsmarkt, beroepspraktijkvorming en doelmatigheid ondersteunt SBB het overleg tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven. Dit deel geeft een samenvatting van enkele relevante gegevens. Deze zijn gebaseerd op erkende, gezaghebbende bronnen. De informatie is geordend naar de thema's beroepspraktijkvorming, arbeidsmarkt en doelmatigheid en kwalificeren. Per marktsegment worden gegevens getoond. In de digitale bijlage bij deze rapportage zijn gegevens tot op het niveau van kwalificatie en regio beschikbaar.

Kerngegevens mbo totaal en sectorkamer¹

	mbo totaal	sectorkamer	% mbo totaal
Aantal studenten 2015-2016	475.185	43.837	9%
Aantal studenten bbl	97.474	10.438	11%
Aantal studenten bol	377.711	33.399	9%
Aantal gediplomeerden 2014/2015	167.507	15.576	9%
Aantal gediplomeerden bbl	50.398	4.878	10%
Aantal gediplomeerden extraneus	8.234	570	7%
Aantal gediplomeerden bol	108.639	10.127	9%
Aantal dossiers	176	14	8%
Aantal kwalificaties	492	24	5%

Aantal studenten en gediplomeerden per niveau¹¹

	mbo totaal		sectorkamer	
	student	gediplomeerd	student	gediplomeerd
Niveau 2	88.900	44.999	8.829	4.350
Niveau 3	127.646	46.057	12.448	5.167
Niveau 4	246.580	64.823	22.560	6.059
Totaal	463.126	155.879	43.837	15.576

BEROEPSPRAKTIJKVORMING

Een belangrijk deel van de mbo-opleidingen bestaat uit werken en leren in de praktijk, de zogenaamde beroepspraktijkvorming (bpv). SBB staat ervoor dat studenten de beste praktijkopleiding krijgen met uitzicht op een baan en dat het bedrijfsleven nu en in de toekomst beschikt over de vakmensen die ze nodig hebben.

Aantal leerbedrijven, aandeel actief, erkenningen en bpvo's per marktsegment^{III}

Een leerbedrijf wordt actief genoemd wanneer er in het laatste schooljaar een stageplaats of leerbaan is ingevuld. Bedrijven kunnen voor meer dan één kwalificatie worden erkend. Als die in verschillende marktsegmenten vallen zijn ze bij elk daarvan meegeteld. Er zijn bedrijven waar verschillende stagiairs in een jaar hun beroepspraktijkvorming doen. Dat blijkt uit het aantal bpv-overeenkomsten (bpvo's).

Marktsegment	leerbedrijven	waarvan actief	% actief	erkenningen	bpvo's
Retail	28.077	16.261	58%	91.161	34.409
Mode, interieur, textiel en tapijt	1.680	928	55%	3.478	2.515
Groothandel en internationale handel	15.932	7.364	46%	26.143	8.278

Aantal aangeboden beroepsopleidingen naar marktsegment^{IV}

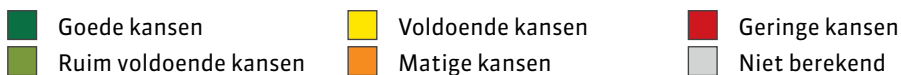
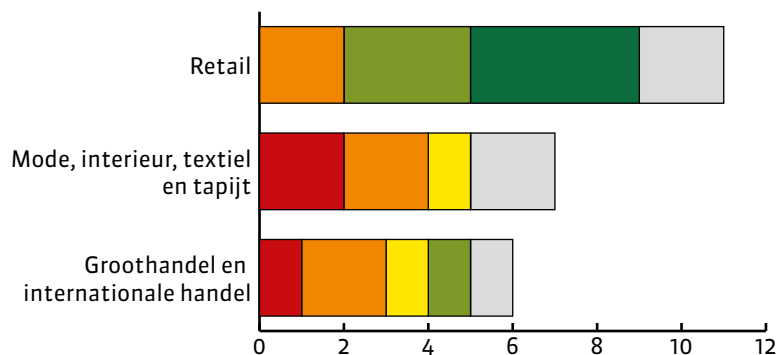
Een beroepsopleiding (kwalificatiesdossier) kan door meerdere instellingen (brin) worden aangeboden. De tabel toont het totaal aantal aangeboden beroepsopleidingen voor de sectorkamer Handel per marktsegment en toont het totaal aantal aangeboden opleidingen in het mbo. Opleidingen zonder studenten worden niet meegeteld.

Marktsegment	Aangeboden
Retail	204
Mode, interieur, textiel en tapijt	43
Groothandel en internationale handel	41
Totaal sectorkamer	288
Totaal mbo	2.973

Kans op stage^v

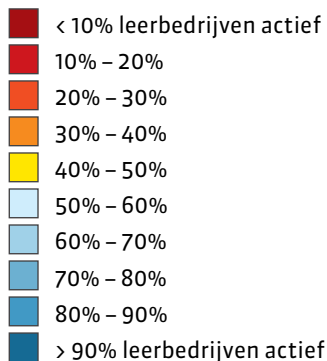
Kans op stage toont de kans op het vinden van een stage of leerbaan in 2016. Per kwalificatie en per regio is een kans op stage bepaald.

Deze grafiek toont de verdeling van de kans op stage van alle kwalificaties binnen een marktsegment (aantallen). De digitale bijlage toont perspectieven per regio en kwalificatie.

Actieve leerbedrijven per regio^{vi}

Een leerbedrijf noemen we actief als er in het afgelopen studiejaar één of meer stageplaatsen of leerbanen invuld zijn. De plattegrond toont het percentage actieve leerbedrijven in de sectorkamer Handel per regio.

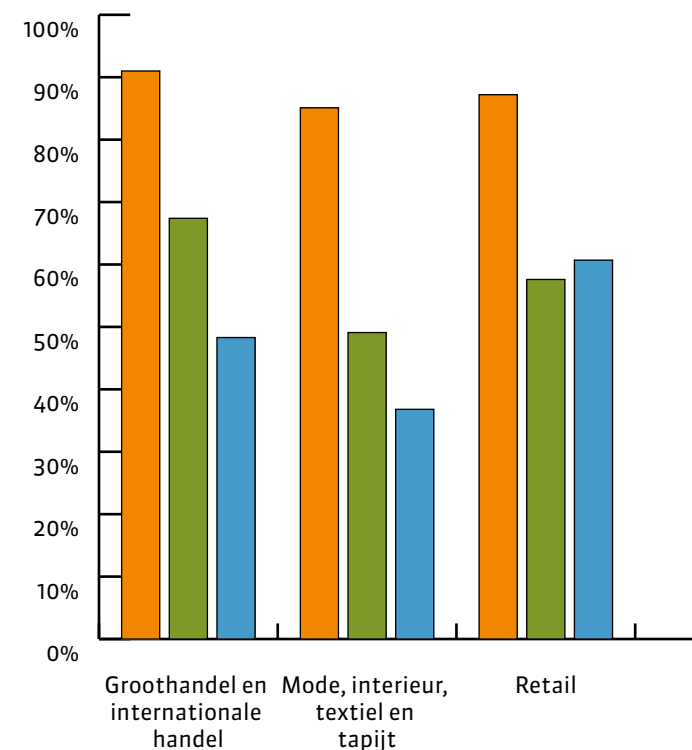

ARBEIDSMARKT EN DOELMATIGHEID

SBB concentreert zich op de aansluiting beroepsonderwijs en bedrijfsleven. SBB ontwikkelt arbeidsmarktinformatie vanuit dat perspectief. Voor studenten is het belangrijk te weten hoe de perspectieven op een baan zijn. Dit arbeidsmarktperspectief is een van de indicatoren voor doelmatigheid. De andere indicatoren zijn het aantal afgestudeerden dat een baan vindt van minimaal 12 uur per week en het aantal afgestudeerden dat een baan op hetzelfde niveau vindt als de opleiding.

Instroom op de arbeidsmarkt^{vii}

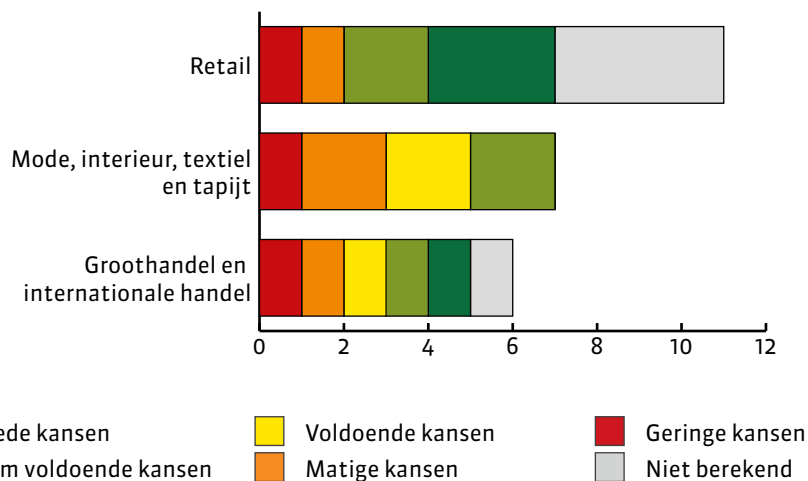
De onderstaande figuur toont welk aandeel van de recent gediplomeerden dat beschikbaar is voor werk, een baan heeft voor minimaal 12 uur per week (oranje). Van degenen met een baan van minimaal 12 uur per week wordt aangegeven welk aandeel een baan heeft op zijn opleidingsniveau (groen) en welk aandeel een baan heeft in zijn opleidingsrichting (blauw).

- Oranje: Aandeel werk minimaal 12 uur per week
- Groen: Aandeel werk op opleidingsniveau
- Blauw: Aandeel werk in opleidingsrichting

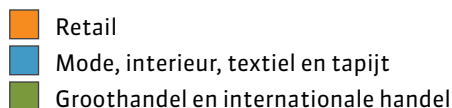
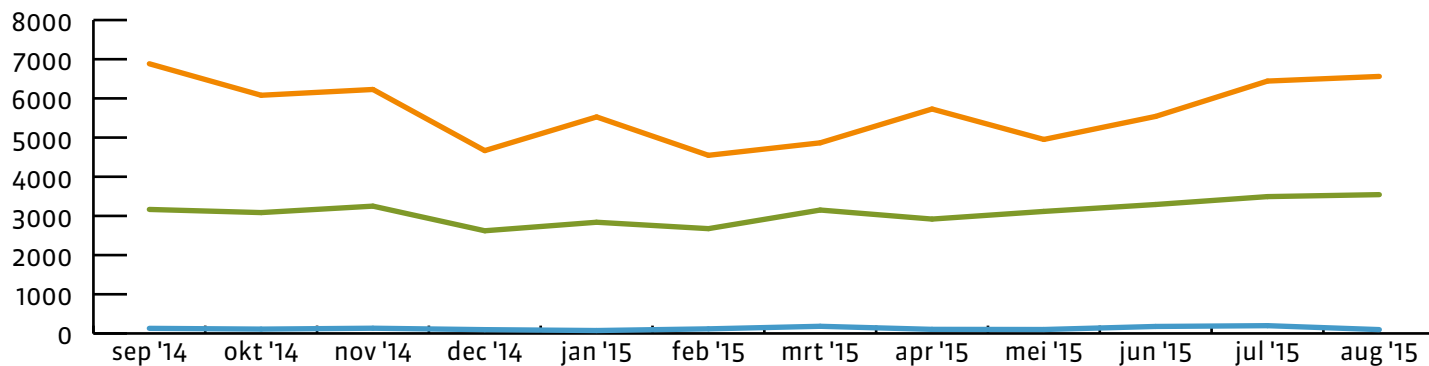
Kans op werk^{viii}

Kans op werk is een prognose van de kans op een baan in het verlengde van de opleiding voor studenten die nu aan een opleiding beginnen. Per kwalificatie en regio is de kans op werk bepaald. Deze grafiek toont de verdeling van de kans op werk van alle kwalificaties binnen een marktsegment (aantallen). Soms kan de kans op werk niet worden bepaald (i.v.m. kleine aantallen). De digitale bijlage toont perspectieven per regio en kwalificatie.

Vacatures^{ix}

De ontwikkeling van het aantal nieuwe vacatures op mbo-niveau per marktsegment.

KWALIFICEREN

Wat een mbo-student moet kennen en kunnen aan het eind van zijn opleiding ligt vast in het kwalificatiedossier. Op basis van de kwalificatiedossiers maken onderwijsinstellingen hun onderwijsprogramma's. Een mbo-opleiding bestaat uit een kwalificatie en één of meer keuzedelen. Het keuzedeel is een verrijking van de kwalificatie. Hiermee kan de student zijn vakmanschap verbreden of verdiepen. Het keuzedeel is een verplicht onderdeel binnen de mbo-opleiding.

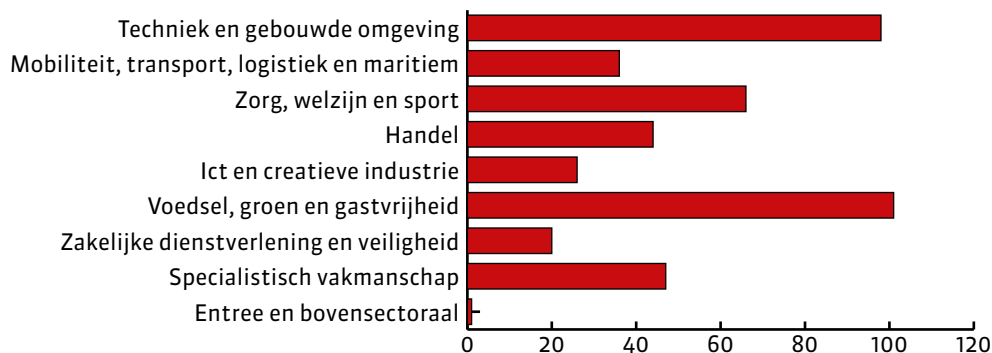
Aantal marktsegmenten, kwalificatiedossiers en kwalificaties per sectorkamer^x

Sectorkamer	marktsegmenten	kwalificatiedossiers	kwalificaties
Techniek en gebouwde omgeving	8	55	174
Mobiliteit, transport, logistiek, maritiem	6	30	78
Zorg, welzijn en sport	5	13	28
Handel	3	14	24
Ict en creatieve industrie	3	15	36
Voedsel, groen en gastvrijheid	4	24	82
Zakelijke dienstverlening en veiligheid	4	10	24
Specialistisch vakmanschap	2	14	31
Entree en bovensectoraal		5	17

Noot: het overzicht van alle marktsegmenten, kwalificatiedossiers en kwalificaties voor sectorkamer Handel staat in de bijlage.

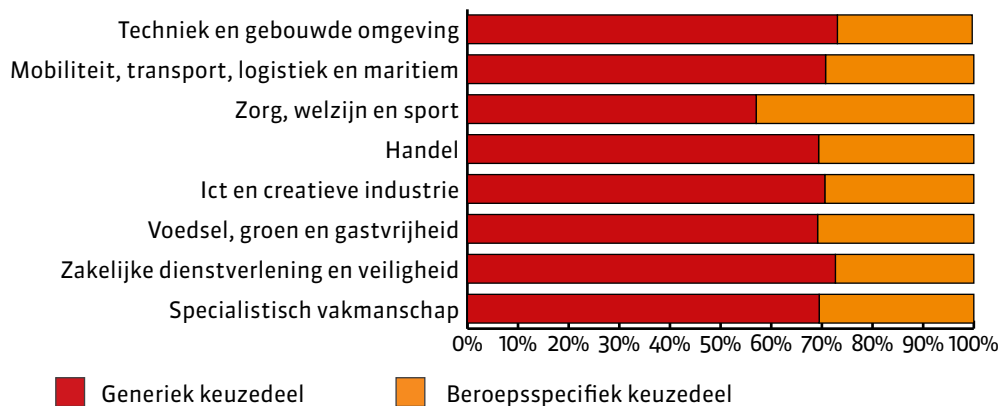
Keuzedelen^{xi}

Aan elke kwalificatie zijn keuzedelen gekoppeld. Deze grafiek toont het aantal keuzedelen waarvoor een sectorkamer penvoerder is.

Keuzedelen generiek of beroepsspecifiek^{XII}

Van de keuzedelen waarvoor een sector-kamer verantwoordelijk is, is een deel generiek en een deel beroepsspecifiek.

Bronnen van tabellen en grafieken

- I 1-cijfer MBO 2015, DUO, bewerking SBB, 2016
- II 1-cijfer MBO 2015, DUO, bewerking SBB, 2016
- III SBB, erkenningen: 1-1-2016; actief: tussen 1-8-2014 en 31-7-2015
- IV SBB, 2016
- V SBB, 2016
- VI Stagemarkt.nl, 2016
- VII ROA 2012-2014, bewerking SBB, 2016
- VIII SBB, 2016
- IX Jobfeed 2015, bewerking SBB
- X SBB, februari 2016
- XI SBB, februari 2016
- XII SBB, februari 2016

Bijlagen

Begrippenlijst

Begrip	Definitie
Aandeel vacatures geschikt voor recent gediplomeerden	Resultaat uit onderzoek onder bedrijven, op de vraag welk deel van het totale aantal ontstane vacatures in een afgelopen periode geschikt was voor recent gediplomeerden.
Actief leerbedrijf	Een leerbedrijf dat in het afgelopen studiejaar één of meer stageplaatsen of leerbanen invulde.
Arbeidsmarktregio	Regio's die door UWV zijn vastgesteld, worden onderhouden en jaarlijks gepubliceerd in de Staatscourant. Er zijn 35 arbeidsmarktregio's.
Bpvo	De afspraken tussen student, school en erkend leerbedrijf liggen vast in een praktijkovereenkomst, ook wel bekend als beroepspraktijkvormingsovereenkomst of bpv-overeenkomst.
Doelmatigheid	De aansluiting van het opleidingsaanbod op de vraag uit de arbeidsmarkt én het effectief inzetten van publieke en private middelen om de kwaliteit van het opleidingsaanbod te waarborgen.
Dossierinschrijving	Een inschrijving op het crebonummer van het kwalificatiedossier en niet op een crebonummer van een kwalificatie.
Extraneus	Ingeschreven student die geen onderwijs volgt maar wel examen doet.
Herziene kwalificatiestructuur	Het mbo werkt met nieuwe kwalificatiedossiers. Voortaan bestaat de opleiding uit een basisdeel, een profieldeel en een keuzedeel. Scholen konden de herziene kwalificatiedossiers per 1 augustus 2015 vrijwillig invoeren. Vanaf 1 augustus 2016 zijn ze verplicht.
Kans op stage	Deze indicator geeft aan of studenten gemakkelijk een stage of leerbaan vinden in de regio op basis van beschikbaarheid van het aantal stages of leerbanen bij erkende leerbedrijven.
Kans op werk	Dit is de toekomstige kans op werk in een regio voor een gediplomeerde schoolverlater op het niveau en in het verlengde van de opleiding als de student nu start met de opleiding.
Keuzedeel	In de herziene kwalificatiestructuur is er sprake van kwalificaties – die elk bestaan uit een basis en een profieldeel – en keuzedelen. Keuzedelen zijn een verrijking van de kwalificatie (basis- en profieldeel) en kunnen voor de student verbredend of verdiepend zijn of bijdragen aan een betere doorstroom naar een vervolgopleiding. Het basis-, profiel- en het keuzedeel vormen gezamenlijk de diplomagerichte beroepsopleiding.
Kwalificatie	De kwalificatie is de combinatie van het basis- en profieldeel uit het kwalificatiedossier. De kwalificatie omvat wat de beginnend beroepsbeoefenaar moet kennen en kunnen als hij gediplomeerd is en start op de arbeidsmarkt.
Kwalificatiedossier	Het kwalificatiedossier omschrijft de kwalificaties waarop onderwijs en examens worden gebaseerd. De kwalificaties bestaan elk uit een basisdeel en een profieldeel. Een kwalificatiedossier omschrijft vaak meerdere kwalificaties; dan is er sprake van een gemeenschappelijk basisdeel.
OVO	Overig onderwijs: leerweg waar geen urennorm voor geldt (alleen niet-bekostigd onderwijs).
Schooljaar	Een schooljaar duurt 12 maanden en loopt van 1 augustus tot en met 31 juli.

Kwalificaties en aantal studenten per marktsegment voor sectorkamer Handel

Marktsegment/kwalificatiedossier	Kwalificatie	Niveau	Studenten
Retail			
Woningstofferen	Allround woningstofferder	3	25
	Woning-/projectstofferder	2	37
Advies en leiding in de verkoop	Dossierinschrijving	3	207
	Eerste verkoper	3	1.279
	Verkoopadviseur	3	164
	Verkoopsspecialist	3	7.758
Interieuradvies	Interieuradviseur	4	2.339
Management retail	Dossierinschrijving	4	320
	Manager retail	4	6.547
Ondernemerschap retail	Dossierinschrijving	4	9
	Ondernemer retail	4	3.555
Verkoop	Dossierinschrijving	2	284
	Verkoper	2	7.936
Management retail (EZ)	Manager retail (EZ)	4	0
Verkoop (EZ)	Verkoper (EZ)	2	148
Mode, interieur, textiel en tapijt			
Parketvloeren leggen	Allround parketteur	3	11
	Parketteur	2	7
Fashion design	Junior stylist	4	838
Fashion management	Junior productmanager fashion	4	481
Kleding-, confectie- en veranderatelier	Basisedwerker mode	2	457
Mode/maatkleding	Allround medewerker mode/maatkleding	3	495
	Specialist mode/maatkleding	4	807
Groothandel en internationale handel			
Commercie	Dossierinschrijving	3	138
	Dossierinschrijving	4	527
	(Junior) accountmanager	4	3.354
	Assistent-manager internationale handel	4	1.217
	Commercieel medewerker	3	2.238
	Contactcenter medewerker	3	117
	Intercedent	4	0
	Vestigingsmanager groothandel	4	2.542
Niet ingedeeld in een sectorkamer			
Entree	Dossierinschrijving	1	4.391
	Assistent bouwen, wonen en onderhoud	1	625
	Assistent dienstverlening en zorg	1	2.173
	Assistent horeca, voeding of voedingsindustrie	1	964
	Assistent installatie- en constructietechniek	1	660
	Assistent logistiek	1	468
	Assistent mobiliteitsbranche	1	305
	Assistent procestechniek	1	151
	Assistent verkoop/retail	1	1.643
Entree (EZ)	Dossierinschrijving	1	209
	Assistent plant of (groene) leefomgeving	1	395
	Assistent logistiek (groen)	1	15
	Assistent horeca, voeding of voedingsindustrie (groen)	1	15

Kwalificaties en aantal studenten per marktsegment (vervolg)

Marktsegment/kwalificatiedossier	Kwalificatie	Niveau	Studenten
Leidinggeven op basis van vakmanschap	Assistent verkoop/retail (groen)	1	45
	Leidinggevende team/afdeling/project	4	22
	Technisch Leidinggevende	4	379
Ondernemerschap op basis van vakmanschap	Vakman-ondernemer	4	17

BRONNEN

- European sector skills council commerce, report 2014 Employment and skills
- CBS, bevolkingsprognose
- Planbureau voor de Leefomgeving, Pearl-model
- RIVM, nationaal Kompas
- www.retail2020.nl
- Economisch bureau ING
- LISA 2014
- Centraal Planbureau: Decemberraming 2015
- UWV Landelijke arbeidsmarktprognose 2016
- Kwartaalmonitor detailhandel 3e kwartaal 2015, CBS
- CBS, Webmagazine, donderdag 6 maart 2014 9:30
- www.locatus.com
- LISA Nieuws, jaargang 20 nummer 29
- CBS Statline, 2016
- UWV sectorrapportage Groothandel
- ROA De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2020 ROA-R-2015/6.
- www.Retail2020.nl
- Sociaal en Cultureel Planbureau, De sociale staat van Nederland, 2015
- Centraal Planbureau, Baanpolarisatie in Nederland, 2015
- CBS Statline, 2015
- www.kennisnet.nl/themas/21st-century-skills/vaardigheden/benodigde-vaardigheden-voor-de-21ste-eeuw/
- European sector skills council commerce, report 2014 Employment and skills
- UWV sectorrapportage Handel
- Volkskrant, Vierde industriële revolutie staat voor de deur, 20 januari 2016
- PWC (2015), Digitalisering en robotisering vragen om employability
- Rathenau Instituut, Werken aan de robotsamenleving, 2015
- NRC, 'Nieuwe industriële revolutie gaat vijf miljoen banen kosten', 18 januari 2016
- Planbureau voor de Leefomgeving en het Centraal Planbureau, 'Nederland in 2030-2050: twee referentiescenario's – Toekomstverkenning Welvaart en Leefomgeving', 2015
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 'Rijksbrede Trendverkenning, Strategiebeeraad Rijksbreed', 2013
- www.rijksoverheid.nl, 2015
- www.rabobankcijfersentrends.nl
- EBZ ING Fashion 2025 trendvolgend of trendsettend
- Marc van der Meer, Het MBO naar 2025: twee verhaallijnen, 2015
- EBZ ING MKB 2025 Naar een sterker mkb
- DUO-gegevens, bewerkt door SBB
- Jobfeed, bewerkt door SBB
- Kans op werk, SBB (www.s-bb.nl/kans-op-werk)
- Kans op stage, SBB (www.s-bb.nl/kans-op-stage)

Beroepsonderwijs en bedrijfsleven werken in SBB samen met als doel: 1) Studenten krijgen de beste praktijkopleiding met uitzicht op een baan. 2) Bedrijven beschikken nu en in de toekomst over de vakmensen die ze nodig hebben. SBB verbindt beroepsonderwijs en bedrijfsleven op sectoraal, regionaal en landelijk niveau.

Postbus 7259, 2701 AG Zoetermeer

Uitgave

© SBB, Zoetermeer, maart 2016

Redactie en vormgeving

SBB, Zoetermeer

Drukwerk

Bestenzet, Zoetermeer

Foto's

© SBB

